

2. ÜNİTE : KÜLTÜR VE MİRAS

İkinci Türk Beylikleri ve Osmanlı

2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.

**** 1243 Köseadağ Savaşı yenilgisinden sonra Anadolu Selçuklu Devleti hızla yıkılmaya doğru gitti. Moğollar Anadolu'yu işgal ettiler. Anadolu'da karışıklıklar başladı.

*** Devlet otoritesi kalmadı. Bunun üzerine uçlardaki Türkmen beyleri birer birer bağımsızlıklarını ilan ettiler. Anadolu Türk birliği dağıldı. Bir çok beylik kuruldu. Bu beylikler şunlardır;

1. Osmanlı (1299-1922)
2. Karamanoğulları (1256 - 1487)
3. Germiyanlı (1299 - 1429)
4. Karesioğulları (1304 - 1360)
5. Hamitoğulları (1300 - 1423)
6. Menteşeoğulları (1261 - 1424)
7. Saruhanlı (1313-1410)
8. Candaroğulları (1292 - 1461)
9. Aydınoğulları (1308 - 1426)
10. Dulkadiroğulları (1337 -1515)
11. Ramazanoğulları (1353 - 1608)
12. Taceddinoğulları (1348 - 1428)
13. Sahipataoğulları (1275 -1342)
14. Eşrefioğulları (1284-1410)

*** Anadolu Türk beylikleri Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılması ve Moğollar'ın Anadolu'da egemenliklerinin sona ermesi ile kuruldu.

A. KURULUŞ DÖNEMİ

Osmanlı Devleti'ni kuranlar Oğuzların Kayı boyundandır. Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya gelen Kayılar Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat tarafından Ankara'nın batısında Karacadağ'a yerleştirilmişlerdir. Bu sırada Kayıların başında bulunan Ertuğrul Gazi Bizanslılardan Söğüt ve Domaniç'i alarak yurt edinmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Büyümesinin Nedenleri

1. Osmanlı Devleti kurulduğu sırada Anadolu ve Balkanlarda kuvvetli bir devletin olmaması

2. Osmanlıların ele geçirdikleri yerlerde adil ve hoşgörülü bir yönetim kurmaları, buralardaki halkın din, dil ve kültürlerine karışmamaları

3. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in, Ahi Şeyhi Edebâli'nin kızıyla evlenmesi. Bu akrabalık sayesinde Anadolu'da siyasi ve ekonomik açıdan önemli bir güce sahip olan Ahilerin desteğinin sağlanması

4. Anadolu'da siyasi birliğin olmayışı

5. Anadolu'daki beyliklerle iyi geçinilmesi

6. Bizans'ın zayıflaması

7. Balkanlar'da siyasi kargaşaların devam etmesi

8. Göç eden Türkmenlerin fethedilen yerlere yerleştirilmesi (iskan politikası)

9. Merkezi otoritenin güçlü olması

10. Gaza ve cihad düşüncesi

11. Yöneticilerin kabiliyetleri

12. Kuruldukları coğrafyanın sağladığı avantajlar

13. Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarda beylikler arasındaki mücadeleye katılmaması.

**** Ertuğrul Gazi ölünce yerine oğlu Osman Bey geçti. Osman Bey 1299 yılında Osmanlı Devleti'nin temellerini attı.

OSMAN GAZİ (1281 -1324)

❖ Bizans'ı Koyunhisar Savaşında yendi.

❖ Yarhisar, İnegöl,, Yenişehir ve Bilecik'i aldı.

❖ Osmanlıların bağımsızlığını ilan etti.(1299)

❖ İlk Osmanlı parası Osman Bey zamanında bastırıldı.

**** **Koyunhisar Savaşı, Osmanlı Devleti ile Bizans arasında yapılan ilk savaştır.**

ORHAN GAZİ (1324 -1362)

❖ Bizans imparatoru'nu Maltepe (Palekanon) Savaşı'nda yendi.

❖ İznik, İzmit ve Bursa'yı aldı. Bursa başkent oldu.

❖ Karesioğulları Beyliği alındı. Bu beyliğin donanmasıyla denizcilige başladılar ve Rumeli'ye geçtiler.

*** Karesioğlu Beyliğinin alınması ANADOLU TÜRK SİYASİ BİRLİĞİNİ sağlamak için yapılmış ilk adımdır.

❖ İznik'te ilk Osmanlı Medresesi açıldı.

*** İznik'de açılan ilk medreseye dönemin önemli müderrislerinden Davud-i Kayseri görevlendirilmiştir. Medresenin açılması Orhan Gazi'nin eğitime verdiği önemi gösterir.

❖ İlk Divan teşkilatı oluşturuldu.

*** Sınırların büyümesi ile devlet yönetimini güçlendirmek için çalışmalar yapılmıştır.

❖ Osmanlı Devleti Bizans'ı Bulgar işgaline karşı koruduğundan Bizans Devleti ödül olarak Çimpe Kalesi'ni Osmanlı Devleti'ne vermiştir. (1353).

*** Çimpe Kalesi Rumeli'de askeri üst olarak kullanılmış Balkanların fetihini kolaylaştırmıştır.

❖ Yaya ve Müsellem adında ilk Osmanlı düzenli ordusu kurulmuştur.

*** Sınırların büyümesi ile düzenli orduya ihtiyaç duyulmuştur.

NOT: Osmanlı devletinin kurucusu Osman Bey'dir ancak beyliği devlet haline getiren Osmanlı padişahı Orhan Gazi olarak kabul edilir.

Osmanlı Devletinin Rumelideki İskan Politikası

*** İskan kelime anlamı olarak yurtlandırma demektir. Osmanlı Devleti Rumelide fethettiği topraklara yaklaşık 200 yıl boyunca Türk ailelerini yerleştirmiştir.

Osmanlı Devleti İskan politikasıyla aşağıda yer alan gelişmeleri amaçlamıştır;

- Balkanlarda kalıcı olmak.
- Fethedilen yerlerin siyasal, sosyal ve askeri güvenliğini sağlamak.
- Fethedilen bölgelerdeki halka hoşgörü göstererek onların devlete bağlılığını artırmak.
- Anadolu'da konar göçer olan Türkmenleri yerleşik hayata geçirmek
- Fethedilen bölgeleri Türk yurdu haline getirmek
- Boş arazileri tarıma açarak üretimi ve vergi gelirlerini arttırmayı fetih yapan orduya destek sağlamak

Not:İskan edilen kişilerin bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmış verimli topraklar verilmiş, vergiden muaf tutulmuşlardır. Böylece iskan faaliyetleri teşvik edilmeye çalışılmıştır.

İ. MURAT DÖNEMİ (1362-1389)

❖ Edirne fethedildi ve Osmanlı Devletinin başkenti oldu. (1363)

❖ Haçlılarla ilk savaş olan Sırp Sındığı savaşı yapıldı.

❖ Trakya'nın büyük bölümü ele geçirildi. (1364)

❖ Yine Haçlılarla Çirmen Savaşı yapıldı. (1371)

❖ Hamitoğulları beyliğinden Isparta ve çevresini satın aldı. (Barışçı yollar ile Anadolu Türk siyasi birliğini sağlamak amaçlanmıştır.)

❖ Germiyanogulları Beyliğinden Kütahya, Tavşanlı, Emet ve Simav'ı çeyiz olarak aldı. (Barışçı yollar ile Anadolu Türk siyasi birliğini sağlamak amaçlanmıştır.)

❖ Devşirme sistemi ve Yeniçeri ordusu kuruldu.

❖ Tımar sistemi uygulanmaya başlandı.

I. Kosova Savaşı (1389)

Avrupalılar Osmanlıların Balkanlarda ilerlemesini engellemek ve Türkleri Rumeli'den çıkarmak için bir Haçlı ordusu hazırladılar. Savaşı Osmanlı Devleti kazanmıştır savaş sonrasında cepheyi gezerken padişah I. Murat yaralı bir sırp asker tarafından şehit edilmiştir.

*** Bu savaştan sonra Türklerin Balkanlardan atılamayacağı anlaşıldı.

I.BAYEZİT (YILDIRIM) DÖNEMİ (1389 1402)

❖ Niğbolu Savaşı (1396)Haçlılarla yapılan bu savaşta Osmanlı Ordusu başarılı oldu.

❖ İstanbul'u kuşattı ancak Niğbolu Savaşı nedeniyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı.

❖ Yıldırım Bayezid Anadolu Türk birliğini sağladı. Bunun için Aydın, Menteşeoğulları beyliklerine son verdi.Candaroğulları ve Karamanoğulları beyliklerinin topraklarının bir kısmını aldı.

❖ İstanbul Yıldırım Bayazıt tarafından ikinci kez kuşatıldı. Kuşatma için Anadolu Hisarı (Güzelcehisar) inşa edildi. Bizans anlaşmak istedi ve anlaşma yapıldı. Buna göre, İstanbul'da bir Türk mahallesi kurulması. Sirkeci'de bir cami yapılması ve İstanbul'daki Türkler için bir kadı atanması kabul edildi. Daha sonra Timur tehlikesi yüzünden kuşatma tekrar kaldırıldı.

❖ Timur ile Ankara Savaşı'nı yaptı. (1402) Ankara Savaşını kaybetti ve Osmanlı Devleti 11 yıl süren Fetret Devrine girdi.

ANKARA SAVAŞI (1402)

*** Osmanlılar Yıldırım Bayezit döneminde Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde sağlayarak Doğu Anadolu'ya ulaştılar. Bu durumun sonucunda Osmanlılar doğu dünyasının güçlü devleti olan Timur İmparatorluğu ile komşu oldular. Bu durum iki devlet arasında savaşı kaçınılmaz hale getirdi.İki ordu Ankara yakınlarında savaştı ve savaşı Osmanlı ordusu kaybetti.

Ankara Savaşının Sonuçları

Ankara yakınlarında yapılan savaşta Yıldırım, Timur'a esir düştü ve bir süre sonra öldü.

- Timur, Yıldırım'ın oğlu Mustafa Çelebi'yi esir alarak Semerkand'a götürdü.
- Anadolu, Timur'un hakimiyetine girdi.
- İstanbul'un alınması gecikti.
- Türklerin Avrupa'daki ilerleyişi durdu.
- Anadolu'da siyasi birlik bozuldu, beylikler tekrar kuruldu. (Kadı Burhaneddin ve Karesi Beyliği hariç)
- Taht kavgaları başladı.
- Anadolu'da Fetret Devri başladı.

FETRET DEVRİ (1402 - 1413)

***Yıldırım Bayezit'in 4 oğlu (Süleyman, Mehmet, Musa, İsa) arasında Ankara Savaşı'ndan sonra taht mücadeleleri başladı 1402'den 1413'e kadar devam eden kardeşler mücadelesini Mehmet Çelebi kazandı.

*** Fetret döneminde Osmanlı Devleti Anadolu'da toprak kaybetse de Balkanlar da toprak kaybına uğramamıştır bu durumun nedeni Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda uygulamış olduğu hoşgörü politikasıdır.

ÇELEBİ MEHMET (1413 - 1421)

Kardeşler arasındaki taht mücadelesine son veren Çelebi Mehmet, devleti yıkılmaktan kurtarmıştır. Bu nedenle devletin ikinci kurucusu sayılır.

*** İlk Osmanlı deniz savaşını Venediklilerle yaptı ve savaşı kaybetti.

II. MURAT (1421 -1451)

❖ İstanbul'u kuşatan ikinci Osmanlı padişahıdır.

❖ Avrupalıların haçlı ordusunu oluşturmalarını engellemek amacıyla Edirne - Segedin Antlaşması'nı imzaladı (1444).

❖ Haçlılarla yapılan Varna (1444) Savaşı'nı kazandı.

II. KOSOVA SAVAŞI

1448 yılında Haçlılarla yapılan II. Kosova Savaşı'nı Osmanlı Devleti kazandı.

• Böylece; Türk hakimiyeti Balkanlarda kesinleşti.

• Haçlılar, Türkler için tehlike olmaktan çıktı.

• Türkler, Avrupa karşısında savunmadan taarruza; Avrupalılar ise taarruzdan savunmaya geçti.

• Avrupalılar'ın, Türkleri Balkanlar'dan atma ümidi sona erdi. Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.

Osmanlı Devleti'nde Askerî Yapı

*** Osmanlı Devleti'nin sınırlarının kalıcı ve hızlı olarak genişlemesinde askerî teşkilat önemli rol oynamıştır.

***Orhan Bey zamanında ise yaya ve müsellemler adıyla ilk düzenli ordu kurulmuştur.

Devşirme Sistemi: Çocukların askerler tarafından ailenin rızasıyla köyden alınarak Anadolu'da bir Türk ailenin yanına yerleştirilmesi, daha sonra başkentte Acemi Ocağı'nda askerlik eğitimi almasına Devşirme Sistemi denir.

Tımarlı Sipahiler: Osmanlıların en önemli askeri kuvvetidir. Tımar sahipleri kendilerine verilen dirliğin geliri karşılığında asker yetiştirirdi. Cebelü denilen silahlı ve zırhlı asker yetiştirirdi. Barış zamanında bulunduğu yerin güvenliğini sağlar, savaş zamanında bağlı bulundukları Sancakbeyi ve Beylerbeyi'nin emrinde savaşa katılırlardı.

Tımar Sisteminin Yararları:

1. Toprak işlenmiş ve üretimde süreklilik sağlanmıştır.
2. Hazineye yük olmadan güçlü bir ordu oluşturulmuştur.
3. Merkeze uzak bölgelerde, devlet otoritesi sağlanmıştır.
4. Vergi toplamak kolaylaşmıştır

Osmanlı Donanması (Deniz Kuvvetleri)

- Karesi Beyliği'nin Osmanlı'ya katılması ile Karesi Beyliği'nin donanmasından yararlanılmıştır.
- Donanma başkomutanına Kaptan-ı Derya veya kaptan paşa denirdi.
- Deniz askerlerine Levent denirdi.

*** En önemli Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'dır.

Divanı Hümayun

Padişah başkanlığında toplanan askeri, siyasi, idari, hukuki ve mali işlerin görüşüldüğü ve karara bağlandığı kuruldur.

*** Günümüzdeki karşılığı Bakanlar Kuruludur.

Divan-ı Humayun'un Üyeleri ve Görevleri

Sadrazam: Padişahın vekilidir, padişahın sonra en yetkili kişidir. Günümüzdeki karşılığı Başbakanıdır.

Vezirler: Paşa unvanını kullanan, bakanlık ve valilik görevini yerine getiren kişidir. Günümüzdeki karşılığı Devlet Bakanlığıdır.

Kazasker: Kadı ve müderrislerin atama ve tayin işlerini yapan, devleti ilgilendiren davalara bakan kişidir. Günümüzdeki karşılığı Adalet Bakanıdır.

Reis'ül Küttap : Padişah fermanlarına uygun olarak emirleri yazan, yabancı devletlerden gelen mektupları tercüme edip cevap veren kişidir. Günümüzdeki karşılığı Dışişleri Bakanıdır.

Nişancı: Padişahın yazılarına imza(nişan)'sını koyan, tuğrasını çeken, arazi kayıtlarını tutan kişidir. Günümüzdeki karşılığı Devlet İşleri Özel Kalem Müdürüdür.

Defterdar: Maliye işlerine bakan, gelir ve gideri ayarlayarak bütçe yapan kişidir. Günümüzdeki karşılığı Maliye Bakanlığıdır

İNSANI YAŞAT KI DEVLET YAŞASIN

2.2. *Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.*

*** Osmanlı fetihleri sadece silahla sağlanmamıştır bunun yanında hem fetihleri kolaylaştırmak hem de fethedilen yerlerdeki insanların devlete bağlılığı artırmak için çeşitli teşkilatlar çalışmalar yapmıştır. Bu teşkilatlar Abdalân-ı Rum (Dervişler), Ahîyân-ı Rum (Ahiler), Baciyân-ı Rum (Kadınlar), Gaziyân-ı Rum (Gaziler ve Alpler) adı verilen teşkilatlardır

İstimalet Politikası ve Millet Sistemi

Osmanlı fetih politikasında istimalet (hoşgörü) politikasının önemi büyüktür. Zira Osmanlı fethettiği yerdeki halkın dinine diline yaşamına karışmamış onları hoşgörü ile yönetmiştir bu hoşgörü anlayışına istimalet politikası denilmektedir.

Ayrıca Osmanlı Devleti toplumu millet sistemine göre idare etmiştir. Millet sisteminde toplum ırk esasına göre değil din esasına göre yönetilmiştir. Millet sisteminde Gayrimüslim halk yöneticilerini kendileri seçmiş kendi kendilerini idare etmiştir. Uygulanan bu sistemler sayesinde gayrimüslim halk uzun yıllar Osmanlı idaresinde barış içinde yaşamıştır.

Fatih Sultan Mehmet ve İstanbul'un Fethi

*** Birçok hükümdarın isteyip te yapamadığı İstanbul'un fethini gerçekleştiren Sultan Mehmet Han Sultan II. Murat'ın oğludur. Küçük yaştan itibaren iyi bir eğitim almıştır. "Avni" lakabıyla şiirler yazacak kadar edebiyat bilgisine, toprakların tasarımı yapacak kadar matematik ve mühendislik bilgisine sahiptir.

Ayrıca Fatih'in padişah olduktan sonra da çeşitli ilimleri tahsil için hoca tayin edip her gün belli saatte ders dinlediği söylenir. Farsça, Arapça, Yunanca, Sırpça, Slavca ve İtalyancayı öğrendiği bilinmektedir.

İstanbul'un Fethinin Nedenleri

- Bizans'ın İstanbul'a hâkim olmasının Osmanlı toprak bütünlüğünü bozması.(Siyasi)
- Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini ve Anadolu Beyliklerini kışkırtması.(Siyasi)
- Bizans'ın Haçlılardan yardım istemesi ve Haçlı seferlerine sebebiyet vermesi.(Siyasi)
- İstanbul'un Bizans'ın elinde olması Hem Karadeniz ve Akdeniz ticaretine hem de İpek yolu ticaretine engel teşkil etmesi. (Ekonomik)
- Hz. Muhammed'in (S.a.v.) "Konstantinopolis (İstanbul) bir gün mutlaka fethedilecektir.Onu fetheden asker ne güzel asker, onu fetheden komutan ne büyük komutandır. Hadisine nail olma isteği.(Dini)

İstanbul'un Fethi İçin Osmanlı Devleti'nin Yapmış Olduğu Hazırlıklar

- Anadolu hisarının karşısına Rumeli (Boğazkesen) hisarı yaptırıldı.

- Surları yıkmak için ŞAHİ denilen büyük toprak döktürüldü.

- İstanbul'u Denizden kuşatmak için 400 parçalık donanma hazırlandı.

- Batıdan gelen tehlikeye karşı Balkanlara ordu gönderildi.

- Surlara yaklaşmak ve aşmak için büyük tekerlekli kuleler yapıldı.

- Anadolu beylikleri ile barış anlaşmaları yapıldı.

İstanbul'un Fethini Engellemek İçin Bizans'ın Yaptığı Hazırlıklar

- Surları tamir etti ve sağlamlaştırdı.
- Gemi geçişini önlemek için Haliç'i Zincirle kapattı
- Avrupa'dan ve Papa'dan yardım istedi.
- Kızgın yağlar ve Grejuva ateşi hazırladılar

İstanbul'un Fetih Edilmesi

Tüm hazırlıkları tamamlayan Sultan Mehmet han ordusunu 6 Nisan 1453'te surların önünde konuşlandırdı. 12 Nisan 1453'te top atışları ile fetih hareketi başladı. Bizans Osmanlı donanmasının Haliç'e girişini önlemek için Haliç'i zincirlerle kapattı. Bunun üzerine Osmanlı, donanması karadan yürütülerek Haliç'e indirildi. 53 günlük kuşatma ve çaba sonrası 29 Mayıs 1453 şehir fethedildi.

İstanbul'un Fethinin Sonuçları

A. Türk Tarihi Açısından

1. Osmanlı Toprak Bütünlüğü sağlandı.
2. Osmanlı Devleti İmparatorluk haline geldi ve İstanbul Başkent oldu.
3. Karadeniz ticaret yolunun ve İstanbul Boğazının denetimi Osmanlıya geçti.
4. 2. Mehmet FATİH unvanını aldı.

B. Dünya Tarihi Açısından

1. Bizans İmparatorluğu sona erdi.
2. Bizanslı bilim insanları İtalya'ya kaçarak Rönesans'ın başlamasına etki ettiler
3. Ticaret yolları Osmanlı'nın denetimine geçti. Bu coğrafi keşiflere neden oldu

4. Topların Surları yıkabileceği anlaşıldı. Bu Avrupa'da derebeylik sisteminin sona ermesine sebep oldu.
5. Orta çağ Kapandı Yeni çağ açıldı.

Fatih Döneminde Denizlerde Yapılan Fetihler

Fatih döneminde ticaretin güvenliğini sağlamak için bütün ege kıyıları ege adaları ve Cenevizlilerden Amasra, Candaroğullarına son verilerek Sinop, Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verilerek Trabzon, Kırım Hanlığına son verilerek Kırım alınmıştır.

*** Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım alınarak Karadeniz Türk Gölü haline getirilmiştir.

Yavuz Sultan Selim (1512-1520)

Fatih Sultan Mehmet'in torunu olan I. Selim Babası II. Beyazıt'ı tahttan indirerek devletin başına geçmiştir. Öncelikli olarak Osmanlı Devleti'nin doğu ve güney sınırları ile ilgilenmiştir. Osmanlı topraklarını 8 yıl gibi kısa bir sürede 2,5 kat büyütülmüştür. Padişahlığı döneminde Anadolu'da birlik sağlanmış; İran'da bulunan Safevi devletine karşı üstünlük kurmuş halifelik Mısır Memluklerden Osmanlı Hanedanına geçmiştir. Ayrıca devrin en önemli iki ticaret yolu olan İpek ve Baharat Yolu'nu kontrol etmiştir.

Çaldıran Savaşı 1514

Yavuz Sultan Selim doğudan gelecek şii Safevi tehlikesini ortadan kaldırıp Anadolu'yu güvenlik altına almak ve Doğudaki bütün islam devletlerini birleştirmek için 1514 baharında İran seferine çıktı. Safevi devletinin başında bulunan şah İsmail'le 1514 yazında Çaldıran Ovasında yapılan savaşı top üstünlüğü bulunan Osmanlı devleti kazandı.

Turnadağ Savaşı 1515

Yavuz Sultan Selim bu savaşla Dulkadiroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırmıştır. Böylece Anadolu'da Türk birliği kesin olarak sağlanmıştır.

Mercidabık ve Ridaniye Savaşları 1515-1516

Yavuz Sultan Selim bu savaşla Memluk Devleti'ni ortadan kaldırarak Osmanlı

topraklarını Afrika Kıtası'na kadar genişletmiştir.

Ridaniye Savaşının Sonuçları

- Halifelik Osmanlıya geçti (Dini)
- Kutsal Emanetler İstanbul'a getirildi.(Dini)
- Ekonomik Sonuçları Baharat Yolu'nun denetimi Osmanlıya geçti.(Ekonomik)
- Suriye, Filistin Mekke, Medine ve Mısır Osmanlıya geçti (Siyasi)

I. Süleyman (KANUNİ)

*** Osmanlı Devleti'nde 46 yıl ile en uzun süre tahtta kalan padişaktır. Adaleti ve yaptığı kanunlar sayesinde "Kanuni" unvanını almayı hak etti. Döneminde Osmanlı Devleti hem doğuda hem de batıda güçlü bir konuma geldi.

➤ 1521 de Orta Avrupa'nın kilidi durumundaki Belgrat onun zamanında aldı.

➤ 1526 da Mohaç Savaşında Macar ordusunu 2 saat gibi kısa bir sürede yenerek tüm Macaristan'a hâkim olmuştur

➤ Alman İmparatoru Şarlken'e karşı Fransa kralı Fransuvayı desteklemek için Fransa'ya ekonomik ayrıcalık olan kapitülasyonları tanımıştır.

➤ 1529 da Viyana kuşatıldı ancak ağır kış şartlarının da etkisiyle sonuç alamadı.

➤ Akdeniz'de hâkimiyeti sağlamak için önemli olan Rodos Adası alındı (1522). Barbaros Hayreddin Paşa Preveze Deniz Savaşı'nda (1538) haçlı donanmasını yendi ve Akdeniz'de üstünlüğün Osmanlı Devleti'ne geçti.

Denizlerdeki Fetihler

➤ Orhan Bey zamanında Karesioğullarının alınmasıyla karesi donanması Osmanlı'ya geçti ve ilk denizcilik faaliyetleri başlamıştır.

➤ Osmanlı Devleti ilk deniz savaşını 1416 yılında Çelebi Mehmet Dönemi'nde Venedikliler ile yapmış, ancak başarılı olamamıştır.

➤ Fatih Sultan Mehmet döneminde Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım'ın alınması ile Karadeniz Türk gölü haline geldi

Akdeniz Hakimiyeti

➤ Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Akdeniz’de Osmanlı Devleti’nin hâkimiyet kurduğu dönemdir.

➤ 1538 de Andrea Doria öncülüğündeki Haçlı donanması ile yapılan Preveze Deniz Savaşını Osmanlı donanması başında bulunan Barbaros Hayrettin Paşa kazandı ve Akdeniz’de ki üstünlük Osmanlı’ya geçti.

➤ 1571 de Lala Mustafa Paşa doğu Akdeniz’in ve ticaretin güvenliğini sağlamak için Kıbrıs Adası fethetti. Bunun üzerine Haçlı donanması İnebahtı Deniz Savaşı’nda Osmanlı donanmasını mağlup etti ve donanmayı yaktı.

Barbaros Hayrettin Paşa

*** Sakalının rengi nedeniyle Avrupalılar “Kızıl Sakallı” anlamına gelen “Barbaros” unvanını vermişlerdir. Bir gemi ile başladığı denizcilikte zamanla Akdeniz’de önemli bir deniz gücü hâline geldi ve Cezayir’i ele geçirdi.

Yavuz Sultan Selim’in Dönemi’nde gönüllü olarak Osmanlı’ya katıldı ve Cezayir, Osmanlı toprağı oldu. Kanuni Sultan Süleyman onu İstanbul’a çağırarak donanma komutanı (Kaptan-ı Derya) yaptı. En büyük başarısı haçlı donanmasına karşı kazandığı Preveze Deniz Zaferi’dir

AVRUPA’DA UYANIŞ

2.3 Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar

I- Coğrafi Keşifler

Coğrafi Keşifler, 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının bulunması amacıyla başlattıkları keşiflere denir.

Sebepleri:

1. Geleneksel ticaret yollarının (İpek ve Baharat yolu) Müslümanların eline geçmesi.
2. Coğrafya bilgisinin ilerlemesi.
3. Pusulanın geliştirilmesi
4. Gemicilik sanatındaki ilerlemeler.
5. Efsane ve hurafelere inanmayan cesur gemicilerin yetişmesi.

Yapılan Keşifler:

* **Bartelmi Dias** ----□ Afrika’nın güney ucuna ulaşarak Ümit Burnu’nu buldu (1487).

* **Kristof Kolomb** ---□ Amerika Kıtası’nı buldu (1492). Ancak yeni bir kıta keşfettiğini anlayamadan öldü.

* **Vasko do Gama** ----□ Ümit Burnu’nu dolaşarak Hindistan’a vardı (1498).

* **Ameriko Vespuçi**, ---□ Amerika’nın Hindistan değil yeni bir kıta olduğunu dünyaya ilân etti ve kıtaya onun adı verildi.

* **Mecellen** (1519) tarafından başlatılan batıya seyahat **Del Kano** tarafından tamamlanarak (1522) “Dünyanın yuvarlak” “olduğu ilk kez ispatlanmıştır.

Not :Başlangıçta Portekizliler ve İspanyollar tarafından başlatılan Coğrafi Keşifler, özellikle İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar tarafından tamamlanmıştır.

Coğrafi Keşifler ‘in Sonuçları:

- 1.Yeni ticaret yolları ve ülkeler bulundu.
- 2.Sömürgecilik başladı.
- 3.Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazanırken Akdeniz limanları önemini kaybetti.
- 4.Yeni ticaret yollarının bulunması Osmanlı devletini olumsuz etkiledi. (Ekonomik)
- 5.Bol miktarda değerli maden Avrupa ya taşındı.
- 6.İpek ve Baharat Yolları eski önemini kaybetti.
- 7.Avrupa ya yeni bitkiler getirildi. (kakao, tütün vb.)
8. Burjuva sınıfı güçlendi. Zengin burjuva sınıfı bilim ve sınıf adamlarını destekleyerek Rönesans’ın başlamasında etkili olmuştur.

II – Rönesans (Yeniden Doğuş):

Avrupa’da 15. ve 16. yy ‘da sanat, edebiyat, kültür ve bilimsel alanlardaki gelişmelere verilen addır. İlk olarak **İtalya’da** ortaya çıkmıştır.

Sebepleri:

1. Coğrafi Keşiflerin etkisi.
2. Eski Helen ve Roma dönemine ait eserlerin incelenmesi.
3. Kâğıt ve Matbaanın öğrenilmesiyle birlikte okuma-yazma oranının artması, düşüncelerin geniş alanlara yayılması.

4. İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya kaçan bilginlerin orada yapmış oldukları çalışmalar.
5. Bilim adamlarını destekleyen "mesen" sınıfının varlığı.

NOT: Rönesans'ın İtalya'da başlama nedeni, coğrafi konumu, ekonomik refahı ve eski Roma antik eserlerinin burada bulunmasıdır.

Gelişimi:

İtalya'da başlayan Rönesans hareketleri, bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans hareketleri Fransa ve Polonya'da bilim, Hollanda'da resim, İngiltere'de edebiyat alanında gelişme sağlanmasında etkili olmuştur. Bu dönemde; Giovanni Boccaccio, Nikola Makyevel, Francesko Petiark, Ciyovanni Bellini, Albert Dürer, Francis Bacon, Misel Monteyn, Leonardo Da Vinci, William Shakespeare gibi bilim adamları yetişmiştir.

Sonuçları:

1. Orta Çağ'ın Skolastik düşüncesi (Kiliseye dayalı) yıkılırken yerine serbest ve bilimsel düşünce doğdu.
2. Pozitif düşünce ortaya çıktı.
3. Bilim sanat ve edebiyatta pek çok yeni eserler verildi.
4. Reform hareketine zemin hazırlandı
5. Avrupa'da bilimsel gelişmenin önü açıldı.

III – Reform (Din Alanındaki Yenilikler)

16. yüzyılda Hristiyanlık dini (Katolik mezhebindeki) bozulmalar karşısında dinde yeni düzenlemeler yapılmasına “Reform” denir. İlk olarak Almanya’da Martin Luther öncülüğünde başlamıştır.

Nedenleri:

1. Kâğıt ve matbaayla birlikte okur yazar oranının artması.
2. İncil'in farklı dillere çevrilmesi sonucu İncil'in asıl içeriğinin öğrenilmesi ve din adamlarına olan güvenin azalması.
3. Kilisenin Endüljans yetkisini kullanarak zenginleşmesi ve halkın bu gelişmelere tepkisi.
4. Rönesans hareketleriyle birlikte düşünce özgürlüğünün oluşması.

Gelişimi: Martin Luther kilisenin uygulamalarına karşı çıkmıştır. Buna karşılık kilise, Martin Luther'i dinden çıkarmış ve ölüne mahkûm etmiştir. Martin Luther, Katolik

kilisesine karşı, “Protestanlık” mezhebini kurmuştur.

Sonuçları:

1. Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkarak mezhep birliği bozulmuştur. (Protestanlık, Calvenizm gibi)
2. Katolik kilisesine ve din adamlarına olan güven azalmıştır.
3. Kilisenin elinde bulunan eğitim sistemi laik bir şekle dönüştürülmüştür.
4. Kilisenin elinde bulunan topraklar, mallar halk tarafından paylaşılmıştır.

Not: Osmanlı Devleti Reform hareketlerinden etkilenmemiştir. Bunun yanında Reformla birlikte, Avrupa'nın mezhep birliğinin bozulması ve mezhep çatışmalarının başlaması Osmanlı'nın Balkanlarda ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

IV – Aydınlanma Çağı (Aklın Öncülüğü) :

17.yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan her konuda akla öncülük tanıyan düşünce sistemine Aydınlanma", bu düşünce sistemi ile gelen yeni döneme ise "**Aydınlanma Çağı**" adı verilir.

Aydınlanma Çağı'nın oluşmasında etkili olan bilim adamlarından bazıları şunlardır:

Newton: Fizik ve matematik alanında çalışmalar yapmıştır.

Kopernik: Evrende Güneş merkezli bir sistem olduğunu ve Güneş'in Dünya etrafında değil, Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü ispatlamıştır.

Galileo: Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlayarak, kilise tarafından benimsenen, Dünya'nın düz olduğu görüşünü yıkmıştır. Ayrıca fizik alanında da çalışmalar yapmıştır.

Dekart: Bilimsel bilgiye ancak matematikle ulaşılabilirliğini öne sürmüş ve bu nedenle analitik ve geometriyi geliştirmiştir.

Jan Jak Russo: Baskıcı düşüncelere karşı çıkarak demokrasinin doğmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.

V – Sanayi İnkılabı (İnsan gücünden Makineye geçiş):

18. yüzyılda ilk olarak İngiltere’de başlayan, daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılan, etkileri bakımından tüm dünyayı sarsan önemli bir olaydır. İngiltere’de **James Watt** tarafından **buhar gücünün** makinelerde kullanılmasıyla tekstil alanında 18. Yy.

ortalarında başlamış, Yakınçağ'da büyük bir gelişme göstermiştir.

Sonuçları:

- * Pazar ve hammadde ihtiyacı artmış, **sömürgecilik** başlamıştır.
- * Birçok fabrikalar kurulmuş ve işçi sınıfı ortaya çıkmıştır.
- * Köylerden şehirlere hızlı nüfus akını başlamıştır.
- * Sanayileşemeyen ülkeler sömürge durumuna düşmüştür.
- * Osmanlı ülkesi, açık Pazar haline gelmiş ve ekonomisi olumsuz etkilenmiştir.
- * Kapitalizm, Liberalizm, Sosyalizm gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.

**** NOT:** Coğrafi Keşifler ve Sanayi İnkılabı Osmanlı Devleti'ni **Ekonomik** yönden olumsuz etkilemiştir.

VI. Fransız İhtilali

1789 Yılında Fransa'da meydana gelen ihtilal ile halk yönetime el koymuştur. * Fransız İhtilali ile eşitlik, adalet, hürriyet (özgürlük), demokrasi, insan hakları ve milliyetçilik gibi kavramlar dünyada yayılmaya başlamıştır.

İhtilal: Bir ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısının veya yönetim düzeninin geniş halk kitleleri tarafından zorla değiştirilmesidir.

*** MİLLİYETÇİLİK akımı ile çok uluslu devletler parçalanmasına yol açarak yerine milli devletler kurulmasına sebep olmuştur.**

Değişen Dünya- Değişen Osmanlı

2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

Islahat Nedir?

Daha iyi duruma getirmek için yapılan yenilik, düzeltme veya değiştirme işlemlerine denir.

*** Avrupa'ya yönelik fetihler duraklayınca ve Coğrafi Keşiflerin etkisi ile Osmanlı Ekonomisinde bozulmalar meydana gelmiştir. Osmanlı padişahları ve devlet adamları bu duruma çözüm bulmak amacıyla 17. Yüzyıldan itibaren bazı çareler aramaya başlamış ve bu nedenle düzenlemeler, yenilikler ve ıslahatlar başlamıştır.

Lale Devri (1718- 1730)

- Osmanlı tarihinde 1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 Patrona Halil isyanı ile sona eren devrine Lâle Devri denilir.
- Lale Devri'nde özellikle kültürel alanda birçok yenilik yapılmıştır. Yapılan yeniliklerde Avrupa örnek alınmıştır. Bu durum Osmanlı toplumunun düşünsel ve kültürel yapısında değişmeye yol açmıştır.
- Padişah III. Ahmet ve sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa devrin önemli devlet adamlarıdır. Bu dönemde yapılan ıslahatlar şunlardır:

1. Komşu ülkelerle barış siyaseti izlenmiş, İstanbul'da saraylar, köşkler ve lale bahçeleri yapılmıştır.
2. Avrupa'ya ilk kez geçici elçilikler açılmıştır.
3. Osmanlı Devleti bu gelişmeyle Avrupa siyasetini yakından takip etmeyi amaçlamıştı
4. Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz
5. Çelebi Mehmet Efendi, Fransa'da gördükleri ve önemini anladıkları matbaayı Osmanlı Devleti'ne getirmek için İstanbul'da İbrahim Müteferrika ile iş birliği yaparak ilk devlet matbaasını kurmuşlardır (1727). Şeyhülislamdan alınan fetva ile bu matbaada dini kitapların dışındaki kitapların basılması kabul edilmiştir. Dini kitaplar ise eskisi gibi elle yazılacaktı.
6. İstanbul'da çıkan yangınları söndürmek için
7. Yeniçeriler arasından Tulumbacılar Bölüğü adıyla ilk kez İtfaiye Bölüğü oluşturuldu.
8. İstanbul'da çini ve kumaş imalathaneleri açıldı.
9. İlk kez çiçek aşısı uygulandı.
10. Yalova'da kâğıt fabrikası açıldı.
11. Bilgi kurulları oluşturularak Arapçadan Türkçe 'ye kitaplar çevrildi, İstanbul'un çeşitli yerlerinde kütüphaneler açıldı.
12. Sivil mimari gelişti. Avrupa mimarisi Osmanlı mimarisini etkiledi (Barok mimarisi). Bu dönemde pek çok saray, kütüphane, köşk, çeşme ve kasırlar yapıldı. Bunlar içinde en ünlüleri Sadabat Kasrı ve III. Ahmet Çeşmesidir.

*** Patrona Halil İsyanı ve Lâle Devri'nin Sonu

- Lâle devri, ıslahatlarla birlikte özellikle saray çevresi ve üst düzey idareciler için zevk ve eğlence devri olmuştur.

• Lâle devri boyunca devam eden Osmanlı -İran savaşlarının getirdiği ekonomik bunalım karşısında saray çevrelerinin lüks ve eğlence içinde yaşaması halk arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır.

• Patrona Halil adlı bir şahsın başlattığı isyan kısa zamanda büyüdü. Bu isyan sırasında Damat İbrahim Paşa öldürüldü. III. Ahmet tahtan indirildi. Kağıthane ve Boğaziçi'ndeki yalılar ve köşkler yakıldı. Lâle bahçeleri tahrip edildi. Böylece Lâle Devri sona erdi (1730),

NOT: Lâle Devri, Osmanlı Devleti'nde batının üstünlüğünün kabul edildiği, batının örnek alınarak

III.Selim ve Nizam-ı Cedit (YENİ DÜZEN) (1789-1807)

➤ Islahatların genel ismi Nizam-ı Cedit'tir.

➤ Avrupa tarzında Nizam-ı Cedit ordusu kuruldu. Bunların masrafını karşılamak için İrad-ı Cedit hazinesi kuruldu.

➤ Avrupa'dan öğretmen ve subay getirildi.

➤ Avrupa'ya ilk kez daimî elçi gönderildi

Kabakçı Mustafa İsyanı ve Nizam-ı Cedit' in Sonu

• Nizam-ı Cedit hareketleri başta Yeniçeriler olmak üzere bir kısım çıkar çevrelerini rahatsız etti.

• Nizam-ı Cedit ordusunun (1806- 1812) Osmanlı- Rus savaşı sırasında İstanbul'da olmadığını fırsat bilen bazı yeniçeriler Kabakçı Mustafa'nın önderliğinde ayaklandılar.

• Nizam-ı Cedit Ocağı dağıtıldı. III. Selim tahtan indirilerek yerine IV. Mustafa'yı padişah ilan ettiler (1807).

18. Yüzyılda Yapılan Islahatların Genel Özellikleri

1. Osmanlı Devleti'nin bilim ve teknik alanında Avrupa'nın gerisinde kaldığı kabul edilerek, Avrupa örnek alınmıştır. Bu dönemde yapılan ıslahatlarda Avrupa'nın etkisi görülmektedir.

2. Gerilemeyi durdurmak için köklü ıslahatlar yapılmıştır.

3. Islahatlar padişahlar ve devlet adamları tarafından gerçekleştirilmiştir. Islahatlar daha çok kişilere bağlı kalmıştır.

4. Islahatlara karşı en büyük tepki yeniçerilerden gelmiştir.İslahatlara karşı isyanlar çıkmış, çıkan isyanlar sonucunda yapılan ıslahatlar yarım kalmıştır.

19. YÜZYILDA YAPILAN ISLAHATLAR

II. Mahmut Dönemi Islahatları (1808-1839)

*** Padişah II. Mahmut , ayanlarla SENED-İ İTTİFAK'ın (1808) imzalanmıştır.Bununla, Osmanlı tarihinde ilk kez padişah yönettiği insanlara vergi ve askerlik konularında ödünler vermiştir.

1. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdı. (Vaka-i Hayriye –Hayırlı Olay) Yeniçeri Ocağı kaldırılınca yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adında yeni bir ordu kuruldu.- Askeri

UYARI: Bu olayla padişahlar yönetime yeniden egemen olmaya başladılar.

2. Eyaletler yeni valiliklere ayrılarak memurlar maaşlı duruma getirildi.- İdari

3. Müsadere(devletin ölen kişilerin mallarına el koyması) yöntemi kaldırıldı. - Ekonomik

4. Tımar sistemi kaldırıldı.- Ekonomik

5. Divan kaldırıldı; Bakanlar Kurulu sistemine geçildi.- İdari

6. Posta örgütü oluşturuldu.- İletişim

7. Askeri amaçla, yalnız erkeklerin sayıldığı nüfus sayımı yapıldı.- Sosyal

8. İlk resmi Türk gazetesi yayınlandı. (Takvimi Vekaî). - İletişim

9. İlköğretim zorunlu duruma getirildi. - Eğitim

10.İlk kez Avrupa'ya öğrenci gönderildi.- Eğitim

11.Edebiyat, tarih, tıp alanında fakülteler açıldı.- Eğitim

TANZİMAT FERMANI (1839)

*** Fransa İhtilali'nin sonuçlarının etkisi, Tanzimat Fermanı'nın kabul edilmesini sağlamıştır.

UYARI: Bu fermanın en önemli özelliği Osmanlı tarihinde ilk kez, kanun gücünün padişah üzerinde olduğunun kabul edilmesidir.

*** Tanzimat Fermanı laik okullarla birlikte medresenin varlığını da kabul ettiği için eğitimce ikiliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1. Osmanlı halkının bütününün can, mal ve ırzının korunması devlet güvencesine alınmıştır.
2. Vergiler gelire göre alınacaktır.
3. Askerlik ocak olmaktan çıkmış, zorunluluk haline getirilmiştir.
4. Avrupa tarzında laik mahkemeler kurulmuştur.
5. Miras hakkı yasallaştırılmıştır.

UYARI: Tanzimat Fermanı uygulama alanı bulamadı. Çünkü kendilerini devletin asıl sahibi olarak Müslüman Türk halkı, azınlıklarla aynı haklara sahip olmak istemedi. Bunun sonucu olarak İslahat Fermanı'na gereksinim duyulmuştur

İSLAHAT FERMANI (1856)

Paris Anlaşması'ndan iyi koşullar elde etmek için İslahat Fermanı yayınlanmıştır. Bu fermanın yayınlanmasında ki amaç yabancı devletlerin iç işlerimize karışmasını önlemek ve Osmanlı içinde ki diğer milletlerin Osmanlı'dan ayrılmasını sağlamaktır.

*** Ziraat Bankasının kurulması: Niş Valisi Mithat Paşa öncülüğünde çiftçiye tefecilerin elinden kurtarmak amacıyla önce memleket sandıkları daha sonrasında Ziraat Bankası kurulmuştur. (Ekonomik)

Osmanlı'dan Kalan Mirasımız

2.5. *Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.*

Seyyah Nedir?

Gezip görmeyi kendisine iş edinen kimseye denir.

Seyahatname Nedir?

Seyyahın gezip gördüğü yerleri yazdığı metne denir.

****En önemlisi seyyah Evliya Çelebi; en önemli seyahatname Evliya Çelebi Seyahatnamesidir.

NOT: Osmanlı topraklarında dolaşan seyyahlar, seyahatnamelerinde Türk kültürünün farklı özelliklerine yer vermiştir. Türklerin yaşam biçimi, evleri, eşyaları, misafirperverlikleri, yiyecek, içecekleri,

kutlamaları, sporları, seyahatnamelerin konularıdır.

*** Türk aile yapısı, Osmanlı topraklarında dolaşan seyyahların dikkatini çekmiştir. Osmanlı aile yapısının çok sağlam olduğunu yazan seyyahlar, yaşlılar ve çocuklar arasında yaşanan sevgi ve şefkati özellikle vurgulamışlardır.

*** Osmanlıda mahalle toplumsal birliğin temsiliydi. Mahallede mükemmel bir dayanışma vardı. Mahallede kadınlar bayram ve kış hazırlıklarını birlikte yaparlardı. Düğün, cenaze gibi merasimler hep birlikte yapılırdı. Maddi durumu iyi olmayanların ihtiyaçları mahalleli tarafından ortaklaşa karşılanırdı.

Osmanlı Sanatları

Çini

Osmanlıca kökenli bir sözcük olan “çini” sırlı kap anlamına gelmektedir. Osmanlılar çini sözcüğünü kilden yapılan her türlü kap için kullanmıştır. Çin kelimesinden türetilmiş, porselen sanatını dünyaya tanıtan Çinlilere izafeten verilmiş bir isimdir. Çini, toprağın pişirildikten sonra şekil verilip tabak, vazo ve sürahi gibi eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. Fayans, porselen, tabak gibi eşyaların süslenmesinde kullanılan bir yüzü sır, renkli dekor ve motiflerle işlenmiş eşyalara çini denir. Osmanlı Devleti'nde çini iç ve dış mimari süslemesinde yaygın olarak kullanılmıştır.

Ebru

Ebru, Türkistan'da ortaya çıkıp oradan İpek Yolu ile dünyaya yayıldığı düşünülen bir sanat dalıdır. Ebru sanatı Türk medeniyeti tarafından benimsenmiş, hat sanatı ile ilerlemiştir. Ebru kıvamlı suyun üzerine gül dalı ve at kılından mamul fırçalar yardımıyla sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların yüzeye serpilip kâğıda alınmasıyla oluşan kâğıt bezeme (süsleme) sanatıdır.

Hat

Güzel yazı yazma ve süsleme sanatıdır. Bu işi yapanlara da hattat denir. Osmanlı'nın meşhur hattatları; Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisarî, Hafız Osman, Dedezaade gibi isimlerdir.